

УДК 373.5.016:94(477)«1917/1921»
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2024-108-5>

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «УКРАЇНЬСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917–1921 РР.» НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Радчук Ірина Володимирівна,
вчитель історії першої кваліфікаційної категорії
Запорізька гімназія № 103 Запорізької міської ради
kab423history@gmail.com
orcid.org/0009-0003-9372-6862

У статті проаналізовано особливості методики викладання теми «Українська революція 1917–1921 рр.» на уроках історії. Представлення теми «Українська революція 1917–1921 рр.» на уроках історії є вкрай важливим у сучасному освітньому процесі, особливо в контексті сучасних подій, пов'язаних із російсько-українською війною, адже цей період історії слугує прикладом боротьби українського народу за свої незалежність та суверенітет. Викладання цієї теми формує патріотизм, національну свідомість і любов до рідної землі, виховуючи в учнів почуття відповідальності за долю своєї держави. Історична освіта сьогодні перебуває у стані трансформацій, тому виникла потреба відмовитися від старих підходів, які часто були побудовані на міфах та радянських нарративах, й створити нові. Важливим є дослідження питання української революції як одного з державотворчих аспектів. Викладання теми «Українська революція 1917–1921 рр.» у школі потребує інтерактивного підходу, який допоможе учням не лише зрозуміти хронологію подій, а й усвідомити їхні причини, наслідки та значення. Дослідження спрямоване на вдосконалення методики викладання теми «Українська революція 1917–1921 рр.» Авторкою застосовано принцип системності, що реалізується за допомогою загальнонаукових методів. Проаналізовано програми з історії України та інтегрованого курсу з історії, методичні рекомендації і т. п. для детального відображення специфіки вивчення теми «Українська революція 1917–1921 рр.» на уроках історії. Наведено приклади власних вправ для вивчення «Української революції 1917–1921 рр.» та розширення контексту методики викладання запропонованої теми. Для розуміння особливостей викладання подій української революції акцентується увага на детальному аналізі історичних джерел для кращого розуміння складної боротьби української нації за незалежність в умовах української революції протягом 1917–1921 рр. У заключній частині статті підведено підсумки щодо важливості розвитку логічного, критичного, історичного мислення, а також урізноманітнення завдань для учнів. Важливим є значення революції як боротьби за державність, яка заклала основу для майбутньої незалежності України.

Ключові слова: методика, українська революція, Українська Центральна Рада, викладання, учні, вчителі.

METHODS OF TEACHING THE TOPIC «UKRAINIAN REVOLUTION OF 1917–1921» AT HISTORY LESSONS

Radchuk Iryna Volodymyrivna,
history teacher
Zaporizhzhia gymnasium №103
kab423history@gmail.com
orcid.org/0009-0003-9372-6862

In the article, the author analyses the peculiarities of the methodology of teaching the topic «Ukrainian Revolution of 1917–1921» in history lessons. The presentation of the topic «Ukrainian Revolution of 1917–1921» in history lessons is extremely important in the modern educational process, especially in the context of current events related to the Russian-Ukrainian war. After all, this period of history serves as an example of the struggle of the Ukrainian people for their independence and sovereignty. Teaching this topic fosters patriotism, national consciousness and love for the native land, instilling in students a sense of responsibility for the fate of their country. Historical education is currently undergoing a transformation, so there is a need to abandon old approaches, which were often based on myths and Soviet narratives, and create new ones. It is important to study the Ukrainian Revolution as one of the state-building aspects. Teaching the topic «Ukrainian Revolution of 1917–1921» at school requires an interactive approach that will help students not only understand the chronology of events but also understand their causes, consequences and significance. The study is aimed at improving the methodology of teaching the topic «Ukrainian Revolution of 1917–1921». The author applies the principle of systematicity, which is implemented using general scientific methods. The

author analyses the programmes on the history of Ukraine and the integrated course on history, methodological recommendations, etc. in order to reflect in detail the specifics of studying the topic «Ukrainian Revolution of 1917–1921» in history lessons. Examples of own exercises for studying the «Ukrainian Revolution of 1917–1921» and expanding the context of the methodology of teaching the proposed topic are given. In order to understand the peculiarities of teaching the events of the Ukrainian Revolution, the author focuses on a detailed analysis of historical sources for a better understanding of the complex struggle of the Ukrainian nation for independence in the context of the Ukrainian Revolution during 1917–1921. The final part of the article summarises the importance of developing logical, critical, historical thinking, as well as diversifying tasks for students. The importance of the revolution as a struggle for statehood, which laid the foundation for Ukraine's future independence, is also important.

Key words: *methodology, Ukrainian revolution, Ukrainian Central Rada, teaching, students, teachers.*

Вступ. Методика викладання теми «Українська революція 1917–1921 рр.» на уроках історії потребує особливого підходу, оскільки цей період є ключовим у формуванні національної ідентичності та становленні Української державності. Під час вивчення цієї теми учні здобувають знання, уміння та навички, що у подальшому допоможуть зрозуміти складні трансформаційні історичні процеси та прагнення до незалежності України, боротьбу за проєвропейське майбутнє упродовж багатьох наступних поколінь. Методично правильне викладання згаданої теми допомагає виховати патріота своєї держави, свідомої особистості; людину, що може критично й логічно мислити внаслідок опрацювання низки історичних документів, плакатів чи карикатур того часу; уміння аналізувати та розуміти, до чого призводять політичні, економічні, військові чи культурно-соціальні зміни на території України, і т. п.

Теоретичне обґрунтування проблеми. Серед наукових публікацій, що присвячені розкриттю методики викладання історії, – роботи Г. Яковенко, К. Баханов, В. Власов, І. Коляда, В. Милько та ін. Загалом авторами проаналізовано особливості викладання історії для учнів середньої та старшої ланок. Дослідники наголошують на важливості актуалізації ключових подій в історії України, зокрема періоду Української революції 1917–1921 рр. Проте питання методики викладання «Української революції 1917–1921 рр.» представлено локалізовано та є малодослідженим.

Методологія та методи. Застосовано принцип системності, що реалізується за допомогою загальнонаукових методів. Для досягнення поставленої мети під час дослідження було використано методи порівняння, систематизації, узагальнення, аналізу. Порівнюються наявні навчальні програми та рекомендації МОНу. Систематизується наявна інформація та хронологічно впорядковується. Узагальнюється та аналізується методика викладання запропонованої теми на уроках історії.

Результати та дискусії. У навчальній програмі для закладів загальної середньої освіти Міністерства освіти та науки України «Істо-

рія України. Всесвітня історія» для 6–11 класів (грифованій МОНом від 3 серпня 2022 р., Наказ № 698) передбачено вивчення розділу 2 «Українська революція, розпад Російської імперії та постання національної держави – Української Народної Республіки». Програмою передбачено вивчення таких тем: Причини та рушійні сили Української революції. Українська Центральна Рада (УЦР). Всеукраїнський національний конгрес. Українізація в російській армії. Вільне козацтво. Відносини УЦР із Тимчасовим урядом. I та II Універсали. Генеральний Секретаріат. Збройний виступ самостійників. З'їзд поневолених народів Росії як передвісник розпаду Російської імперії. III Універсал. Внутрішня та зовнішня політика УЦР після проголошення УНР. Курултай і Кримська Народна Республіка. Проголошення в Харкові більшовицької влади. Початок і перебіг першої російсько-української війни. Бій під Крутами. IV Універсал: проголошення державної незалежності УНР. Мирний договір УНР із Центральними державами. Вигнання більшовиків із території УНР. Похід Петра Болбочана на Крим. Державотворча діяльність УЦР. Формування української громадянської нації. Конституція УНР.

Варто зауважити, що у програмі курсу історії України у межах вивчення розділу 2 запропоновано орієнтовні теми (на вибір учителя) для практичних занять: 1. Автономісти і самостійники: порівняльний аналіз програмних документів українських політичних партій. 2. Державне будівництво Української Центральної Ради: здобутки і прорахунки. Теми для створення учнями проєктів: Відображення Української революції в текстах українських письменників. Історія рідного краю в контексті загальноукраїнських подій 1917–1918 рр. Теми для написання есе: Постання національної держави УНР: «вигадка німців» чи закономірність? (Навчальна програма «Історія України. Всесвітня історія. 6–11 класи, 2022).

Наступна навчальна програма інтегрованого курсу для закладів загальної середньої освіти «Історія: Україна і світ, 10–11 класи» (грифована МОНом від 3 серпня 2022 р., Наказ № 698) передбачає вивчення розділу 2 «Розпад імперій та утворення національних дер-

жав». Під час опрацювання заданої тематики української революції згідно з інтегрованим курсом учні мають розглянути такі аспекти: Російська революція 1917 р.; Українська революція. Утворення Української народної республіки (УНР); боротьба за Українську державність: національний та соціальний аспекти; Революції у Центральній Європі. Утворення національних держав; Проголошення Західно-Української Народної Республіки. Українсько-польські відносини. Українська державність та питання іноетнічних груп населення.

Програма інтегрованого курсу «Історія: Україна і світ» також передбачає орієнтовні теми для практичних робіт, наприклад, стратегія і тактика боротьби УЦР за створення національної демократичної держави. Орієнтовні теми для написання есе: «Жовтневі (1917 року) події в Росії: державний переворот чи соціалістична революція?» (Навчальна програма «Історія України. Всесвітня історія. 10–11 класи, 2022).

Зауважимо, що програмами передбачено застосування вчителем на уроці історії міжпредметних зв'язків задля кращого поглиблення розгляду теми «Українська революція 1917–1921 рр.» Зокрема, зазначено про зв'язки з громадянською освітою, захистом України та українською літературою.

Міністерством освіти та науки України надано методичні рекомендації щодо викладання історії, правознавства та громадянської освіти у закладах загальної середньої освіти на 2024/2025 н. р. Зауважимо, що у документі зазначено підручники, посібники, посилення на сайти з історичною інформацією, джерелами і т. п. Окрім того, вчитель отримує рекомендації щодо викладання пам'ятних дат кожного року. Українським інститутом національної пам'яті розроблено методичні рекомендації щодо викладання теми «Українська революція 1917–1921 рр.» Передбачена організація тематичних навчально-виховних заходів є важливою частиною освітнього процесу, зокрема у вихованні патріотизму та підвищенні інтересу до історії України серед молоді. Такі заходи можуть включати проведення уроків пам'яті, історичних диспутів, круглих столів, конкурсів на тему важливих історичних подій, зустрічі із сучасними героями України, а також створення проєктів, пов'язаних із культурною спадщиною. Важливо, щоб ці заходи були інтерактивними та різноманітними, адже це сприятиме не лише кращому засвоєнню матеріалу, а й формуванню свідомих громадян, які розуміють свою національну ідентичність і цінують історію своєї країни (Методичні рекомендації щодо викладання у 2024/2025 навчальному році історії, 2024).

Опрацювання запропонованої теми є важливим задля розуміння державотворчого про-

цесу, протистояння імперіалістичному тиску й прагнення до визнання України на міжнародній арені. Отже, розглянемо приклад методичних вправ, передбачених для викладання теми «Українська революція 1917–1921 рр.». На початку вивчення теми вчителем має бути акцентовано, що Українська революція 1917–1921 рр. стала важливою сторінкою в історії становлення Української державності. Основним рушієм Української революції став український народ, якому вдалося консолідувати свої сили та створити національні органи влади, зокрема Центральну Раду. Учні повинні ознайомитися з післявоєнним становищем України, особливостями української революції, розглянути політичні, економічні зміни в Україні, проаналізувати передумови зародження національної держави – Української Народної Республіки, дослідити специфіку геополітичного та геоекономічного становища нашої держави і т. п. Учитель має навчити учнів вирізняти фейкову інформацію, особливо в умовах російсько-української війни, коли російська федерація намагається зробити все можливе, щоб спалювати українську історію. Отже, під час вивчення теми «Українська революція 1917–1921 рр.» варто акцентувати увагу учнів на розборі справжніх фактів.

Для зручності учнів рекомендуємо розділити матеріал на кілька основних етапів: березень 1917 – квітень 1918 рр.: Створення Центральної Ради, Універсали, проголошення УНР; 1918 р.: Гетьманат П. Скоропадського; 1918–1921 рр.: Директорія УНР, боротьба за незалежність та зовнішня агресія; 1920–1921 рр.: Причини поразки революції, вплив міжнародної ситуації.

Важливою є актуалізація вчителем теоретичних знань, а саме: понять, термінів, дат, історичних осіб і т. п. Наприклад, учні мають розглянути значення таких термінів: «автономісти», «курултай», «національно-культурна автономія», «меджліс», «самостійники», «універсал», «червоний терор». Варто розглянути й оцінити діяльність історичних постатей В. Винниченка, М. Грушевського, С. Петлюри, П. Скоропадського, Н. Махна, П. Болбочана, Є. Чикаленка, М. Міхновського, С. Єфремова, Н. Челебіджіхана та ін.

Для більш детального розгляду постатей історичних діячів розвитку логічного й критичного мислення пропонуємо опрацьовувати історичні джерела. Наприклад, уривок із біографії С. Єфремова: «Позитивно сприйнявши повалення царизму революцією 1917 р., став одним із ініціаторів створення Української Центральної Ради (УЦР). Став заступником голови УЦР, членом Малої ради, генеральним секретарем міжнаціональних справ у Генеральному секретаріаті УЦР. У червні 1917 р.

очолив Українську партію соціалістів-федералістів» або ж уривок із біографії В. Винниченка: «Він залишався романтиком, навіть очоливши перший український уряд – Генеральний секретаріат, він жив більше емоціями та образами, ніж реаліями повсякденного життя. Пафосом, його революційним ідеалізмом були просякнуті навіть акти державної ваги – універсали Центральної Ради, до творення яких він мав безпосереднє відношення». Після прочитання та аналізу запропонованих джерел учні мають відповісти, що у першому випадку описано постать Генерального секретаря міжнародних справ УЦР С. Єфремова, а у другому – В. Винниченка – голову Генерального секретаріату, автора I, II, III універсалів, людину, що очолювала делегацію від Української Центральної Ради до Тимчасового уряду.

Для наочного відображення подій Української революції учням може бути запропоновано до перегляду відео «Україна vs Росія 1917–1921 (Частина I), Конфлікти» (від 24 каналу) або ж «Війна за незалежність України. Реальна історія УНР» авторства А. Галімова. Після перегляду запропонованих відео учні мають відповісти на питання та виконати завдання: 1. Визначити причини та хід подій Української революції 2. Пояснити прагнення УЦР до незалежності 3. Пояснить, чи є підстави називати Українську революцію національно-демократичною? Учням може бути запропоновано перегляд фільму «Крути-1918», де можна побачити історичне тло події, виокремити художній вимисел автора, дізнатися про героїчну боротьбу українських січових стрільців із російськими окупаційними військами на залізничній станції поблизу Крут.

Важливим є також перегляд фото джерел, аналіз карикатур, що відображають період Української революції, їх детальний аналіз. Також учителем та учнями мають бути обов'язково опрацьовані карти України періоду Української Центральної Ради, Гетьманату Скоропадського, Директорії Української Народної Республіки і т. п. Особливу увагу варто звернути на прагнення військ Антанти проникнути на територію Південної України, події Першої та Другої російсько-українських воєн.

Одним із найефективніших способів зацікавити учнів є робота з першоджерелами. Може бути використано універсали Центральної Ради, спогади історичних діячів того часу (В. Винниченко, С. Петлюра), заяви міжнародних організацій і дипломатичних місій. Наприклад, учнями може бути опрацьовано текст I Універсалу УЦР та проаналізовано його, а саме виділено основні тези та прагнення діячів УЦР на першому етапі Української революції: «Хай буде Україна вільною... Так сказали

виборні люди з усієї Землі Української. Сказавши так, вони вибрали з-поміж себе нас, Українську Центральну Раду, і наказали нам... творити новий лад вільної автономної України... не розриваючи з державою Російською... А наступними днями, як вплив з Універсалу, як логічне переведення його в життя було засновано Генеральний Секретаріат Української Центральної Ради, інститут, який мав реалізувати виставлені в Універсалі тези...».

Дієвим методом досягнення розуміння учнями теми «Українська революція 1917–1921 рр.» є проведення дискусій, дебатів, круглих столів, що допоможе учням краще зрозуміти складні питання того періоду. Наприклад, учні можуть дискутувати над такими питаннями: Чому революція зазнала поразки? Які були головні здобутки Української революції? Як вплинула революція на сучасну Україну? Чи можливо порівняти події Української Революції 1917–1921 рр. та Революції Гідності (2013–2014 рр.), якщо так, то чому? Глибшому дослідженню теми «Українська революція 1917–1921 рр.» сприяє виконання учнями самостійно або ж групами проєктів. Таким чином, учням може бути запропонована робота над такими темами: дослідження біографій ключових діячів Української революції; підготовка презентацій або міні-доповідей про вплив революції на різні регіони України. Для більш цікавого розгляду згаданої теми учні можуть інсценувати засідання Центральної Ради (зіграти ролі М. Грушевського, В. Винниченка, С. Петлюри й проаналізувати їхню діяльність) або розробити власний «Універсал».

На уроці можуть бути використані міжпредметні зв'язки, зокрема з українською літературою. Учителі можуть провести бінарне заняття, проаналізувавши події Української революції крізь призму творчості митців П. Тичини «Пам'яті тридцяти», Н. Суровцової «Спогади», «Листи» і т. п.

Насамкінець занять учитель має підбити підсумки, порефлексувати. Таким чином, учителем може бути запропоновано виконати інтерактивні вправи через висловлювання власної думки на відкритій онлайн-дошці, самостійного чи групового виконання завдань за допомогою Paint, Conceptboard, Liveworksheets, LearningApps, Nearpod, Kahoot і т. п. Учні та вчитель мають дійти висновків, що Українська революція попри свою складність і протистояння зовнішнім силам заклала фундамент для майбутньої боротьби за незалежність, залишила глибокий відбиток в історії України. Для покращення настрою дітям можна запропонувати висловитися на початку та наприкінці уроку про враження, емоції від вивченої теми. Учителем можуть бути запропоновані маленькі солодощі з побажаннями до наступного уроку.

Має бути задане різноманітне домашнє завдання, наприклад: 1. Опрацювати відповідний параграф підручника та занотувати до зошиту хронологічну таблицю з теми «Діяльність УЦР», заповнивши колонки – дата, подія (Універсали), характеристика. 2. Прослухати пісню українського гурту KOZAK SYSTEM «Люди-Титани» та відповісти на питання: Чи можемо ми виокремити «Людей-Титанів» часів Української революції та в сучасній Україні? Якщо так, то хто це і чому? 3. Написати есе з теми: «Події Української революції 1917–1921 рр. у рідному краї».

Висновки. Отже, методика викладання теми «Українська революція 1917–1921 рр.» на уроках історії є актуальною сьогодні та є ключовим етапом у формуванні національної свідомості та патріотичного виховання учнів. Можемо виділити основні методи викладання теми Української революції: опрацювання історичних джерел, робота з фото- та відеодокументами, порівняння історичних подій, аналіз діяльності історичних постатей певної доби, проведення дебатів чи диспутів, захист проєктів, написання есе і т. п.

Отже, для деталізованого опрацювання цієї теми передбачено опрацювання різноманітних завдань та їх аналіз. Міністерством освіти та науки України та Українським інститутом національної пам'яті надано чіткі методичні рекомендації, що полегшують роботу вчителя та учнів, урізноманітнюють її та роблять дієвою. Проте варто зауважити, що не завжди підручники можуть відповідати навчальній програмі МОНУ, що погіршує становище.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баханов К. Механізми запровадження компетентнісного підходу в навчанні історії в школі. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2013. № 1–2. С. 3–7.
2. Власов В. Методика формування хронологічних та картографічних умінь на уроках історії України. *Історія і суспільствознавство в школах України*. 2013. № 1. С. 4–7.
3. Коляда І., Милько В. Методика організації та проведення уроку на тему: «Національно-культурне будівництво в добу УЦР» (історія України, 10 кл.). URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15940/Kolyada.pdf;jsessionid=1AE4F80E82AD53C47AA9A40F359ADA89?sequence=1> (дата звернення: 22.09.2024).
4. Методичні рекомендації щодо викладання у 2024/2025 навчальному році історії, правознавства, громадянської освіти. URL: https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-u-2024-2025-navchalnomu-rotsi-istoriyi-pravoznavstva-gromadyanskoyi-osvity/#google_vignette (дата звернення: 22.09.2024).

5. Методичні рекомендації до 100-річчя Української революції 1917–1921 років. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/metodychni-rekomendaciyi/metodychni-rekomendaciyi-do-100-richchya-ukrayinskoyi-revoluciyi-1917-1921-rokiv> (дата звернення: 22.09.2024).

6. Навчальна програма «Історія України. Всесвітня історія. 6–11 класи від 03.08.2022 № 698. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna_programa.2022.WH.HU.6-11.pdf (дата звернення: 20.09.2024).

7. Навчальна програма «Історія: Україна і світ. 10–11 класи від 03.08.2022 № 698. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/Istoriya-Ukrayina.i.svit_Intehrovanyy.kurs.30.09.2022.pdf (дата звернення: 20.09.2024).

8. Яковенко Г. Методика навчання історії : навчально-методичний посібник. Харків : ХНАДУ, 2017. 324 с.

REFERENCES

1. Bakhanov K, B. K. (2013). Mekhanizmy zaprovadzhennia kompetentnisnogo pidkhodu v navchanni istorii v shkoli. *Istoriia i suspilstvoznnavstvo v shkolakh Ukrainy: teoriia ta metodyka navchannia* [Mechanisms for implementing a competency-based approach to teaching history at school. *History and Social Studies in Ukrainian Schools: Theory and Methods of Teaching*]. [in Ukrainian].
2. Vlasov V, V. V. (2013). Metodyka formuvannia khronolohichnykh ta kartohrafichnykh umin na urokakh istorii. *Ukrainy Istoriia i suspilstvoznnavstvo v shkolakh Ukrainy* [Methods of forming chronological and cartographic skills in Ukrainian history lessons. *History and Social Studies in Ukrainian Schools*], (1–2). [in Ukrainian].
3. Koliada I., Mylko V, 4. K. I. M. V. (b. d.). Metodyka orhanizatsii ta provedennia uroku na temu: «Natsionalno-kulturne budivnytstvo v dobu UTsR» [Methods of organising and conducting a lesson on the topic: «National and cultural construction in the era of the Ukrainian Central Rada»] [in Ukrainian].
4. Metodychni rekomendatsii shhodo vykladannia u 2024/2025 navchalnomu rotsi istorii, pravoznavstva, hromadianskoi osvity [Methodological recommendations for teaching history, law and civic education in the academic year 2024/2025]. Retrieved from https://www.schoollife.org.ua/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykladannya-u-2024-2025-navchalnomu-rotsi-istoriyi-pravoznavstva-gromadyanskoyi-osvity/#google_vignette (2024, September, 22) [in Ukrainian].
5. Metodychni rekomendatsii do 100-richchia Ukrainkoi revoliutsii 1917–1921 rokiv. [Methodological recommendations to the 100th anniversary of the Ukrainian Revolution of 1917–1921]. Retrieved from <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/metodychni-rekomendaciyi/metodychni-rekomendaciyi-do-100-richchya-ukrayinskoyi-revoluciyi-1917-1921-rokiv> (2024, September, 22) [in Ukrainian].
6. Navchalna prohrama «Istoriia Ukrainy. Vsesvitnia istoriia. 6–11 klasy». [The curriculum «History of Ukraine. World History. Grades 6–11»]. Retrieved from

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf> (2024, September, 20) [in Ukrainian].

7. Navchalna prohrama «Istoriia Ukrainy. Vsesvitnia istoriia. 10–11 klasy». [Curriculum «History: Ukraine and the World. Grades 10-11»]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/Istoriya-Ukrayina.i.svitIntehrovanyy.kurs.30.09.2022.pdf> (2024, September, 20) [in Ukrainian].

8. Yakovenko H. (2017). *Metodyka navchannia istorii: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Methods of teaching history: a study guide]. Vydavnytstvo KhNADU. [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 25.10.2024.
The article was received 25 October 2024.*